

ULUSLARARASI İNSAN HAKLARI HUKUKU VE DOĞRUDAN DEMOKRASİ ARASINDAKİ ÇATIŞMA: MİNARE YASAĞI

Adem ÖZER*

Öz

İslamofobi, günümüzde modern demokratik, çoğulcu ve liberal telakki edilen toplumlarda hızla artmaktadır. İslam korkusu ile yayılan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, radikal sağ partilerin ortaya çıkması ve İslam hakkında olumsuz imaj ve önyarguların medyada yeniden üretilerek servis edilmesi bu durumda son derece etkili olmuştur. Bu korku paranoyası İslam'ın yalnızca bir din veya ideoloji olarak değil, bir kültür ve medeniyet olarak da Batı karşısında düşman ve öteki olarak kavramsallaştırılmasına neden olmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırılarıyla beraber Batı'daki zedelenen İslam imajı, El-Kaide (2003 İstanbul, 2004 Madrid, 2005 Londra saldırıları) ve Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) tarafından gerçekleştirilen (2016 Brüksel Havalimanı, 2016 Nice ve 2017 Manchester saldırısı) saldırılar ile daha da kötüleşmiştir. İslamiyet ile radikalliğin ve şiddetin özdeşleştirilmesi İslam korkusunun giderek İslam karşıtlığına dönüşmesine neden olmuştur. Avrupa'da bir öteki olarak İslam'ın varlığı ise özgürlüklerin kısıtlanmasında meşruiyet kaynağı olmuştur. Özgürlüklerin kısıtlanmasındaki önemli örneklerden biri de 29 Ekim 2009'da İsviçre'de düzenlenen referandumdur. Minare yasağına ilişkin yaygın görüş uluslararası insan hakları normlarının ihlal edildiği yönündedir. Minare yasağı birbiriyle ilişkili ancak bir o kadar da birbiriyle farklı üç normatif düzeni etkilemektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı yasağın ulusal (İsviçre Anayasası), bölgesel (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) ve uluslararası (Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi) hukuk hükümlerine aykırı olup olmadığını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: *İslamofobi, Radikal Sağ, İsviçre, Referandum, İnsan Hakları.*

THE CONFLICT BETWEEN INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS LAW AND DIRECT DEMOCRACY: THE BAN ON MINARETS

Abstract

Nowadays, Islamophobia is on the rise in the modern societies regarded as democratic, pluralistic, and liberal. Racism and xenophobia are spreading due to the fear of Islam. The emergence of radical right parties and the negative images and prejudices about Islam reproduced through the media are the main factors affecting this situation. Such paranoia causes the conceptualization of Islam as the enemy and the other against the West not only as a religion or ideology but also as a culture and civilization. The already tarnished image of Islam due to the attacks of September 11, 2001 has been

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, ademmozerr@gmail.com.

worsened in the West with the attacks carried out by al-Qaeda (2003 Istanbul, 2004 Madrid, 2005 London attacks) and by the ISIS (2016 Brussels Airport, 2016 Nice and 2017 Manchester attacks). The identification of radicalism and violence with Islam has caused gradual transformation of the fear of Islam into anti-Islamism. This perception of Islam as the other in Europe has generated sufficient legitimacy for the restriction of freedoms. One of the most important examples of the such behavior is the referendum held in Switzerland on October 29, 2009. The common perception about the ban on minarets is that it violates the international human rights' norms. The ban on minarets affects three normative orders that are related to yet different from each other. Within this context, the purpose of this study is to discuss whether this prohibition is against the provisions of national (Swiss Constitution), regional (European Convention on Human Rights) and international law (International Covenant on Civil and Political Rights).

Keywords: Islamophobia, Radical Right, Switzerland, Referendum, Human Rights.

Giriş

Batı modernizmi, Aydınlanma dönemi fikir ve sanayi medeniyetinin uzantısında şekillenmiştir. Rasyonalist ve pozitivist değerlerin yanı sıra liberal öğretiler, dinsel ve geleneksel inançlarda değişime neden olmuş, böylelikle daha heterojen, farklılaşmış ve çoğulcu bir toplumsal yapıya ulaşmıştır (Göle, 2016: 171). Ancak bu toplumsal yapı çoğulculuğu tatmin edici bir temsiliyetten uzaktır. Çünkü Batı'da Müslümanlar aynı anda hem Avrupa'nın içinde hem de dışında tutulmaktadır. Bu durum Müslümanların inançsal değerlerinden ziyade, Avrupa'nın "kültür", "medeniyet", "seküler devlet", "çoğunluk" ve "azınlık" mefhumlarıyla ilintilidir (Asad, 2006:192). Bu ideolojik inşa Batı'da İslami geleneklerin varlığına yönelik irrasyonel bir korku olarak belirmektedir. Bu korku paranoyası İslam'ın yalnızca bir din veya ideoloji olarak değil, bir kültür ve medeniyet olarak da Batı karşısında düşman ve öteki olarak kavramsallaştırılmasına neden olmaktadır (Barın, 2016:4; Çebi, 2015:104).

Nitekim İslamofobi günümüzde modern, demokratik, çoğulcu ve liberal telakki edilen toplumlarda hızla artmaktadır. Bu durum "ırka önem veren" politikalar yoluyla "renk körü" bir toplum peşinde koşan radikalizmin söylem ve eylemlerine dönüşmüştür (Kymlica, 2015:31). İslam korkusu ile yayılan ırkçılık ve yabancı düşmanlığı, radikal sağ partilerin ortaya çıkması ve İslam hakkında olumsuz imaj ve önyargıların medyada yeniden üretilerek servis edilmesi ile son derece etkili olmuştur. Toplumsal ve siyasal alanda beliren tanımlamalar, kimlikler ve kültürler öteki üzerinden gerçekleşmeye başlamıştır (İnanç ve Çetin, 2011:3).

11 Eylül 2001 saldırılarıyla beraber Batı'daki zedelenen İslam imajı, El-Kaide ve Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD) tarafından gerçekleştirilen saldırılar ile derinlere nüfuz etmiştir. İslamiyet ile radikalliğin ve şiddetin özdeşleştirilmesi İslam korkusunun giderek İslam karşıtlığına dönüşmesine neden olmuştur: Andres Behring Breivik saldırısı, Charlie Hebdo dergisi ve karikatür krizi, Fransa, İtalya ve Belçika'da Burka yasağı İslam karşıtlığının göstergelerindedir.

Avrupa’da ötekinin varlığı, özgürlüklerin kısıtlanmasında meşruiyet kaynağı olmuştur. 29 Ekim 2009 yılında İsviçre’de yapılan referandum özgürlüklerin kısıtlanmasında önemli örneklerden biridir. Minare yasağına ilişkin yaygın görüş uluslararası insan hakları normlarının ihlal edildiği yönündedir. Minare yasağı, birbiriyle ilişkili ancak bir o kadar da birbiriyile farklı üç normatif düzeni etkilemektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı yasağın ulusal (İsviçre Anayasası), bölgesel (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) ve uluslararası (Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi) hukuk hükümlerine aykırı olup olmadığını tartışmaktır.

1. ÖTEKİ OLMAK VE ÖTEKİYLE YAŞAMAK: İSLAMOFOBİ

İslami bir unsur olarak Avrupa’da öteki olmak ve ötekiyle yaşamak son zamanlarda toplumsal, kültürel ve siyasal hoşnutsuzlukların kaynağı olarak zuhur etmektedir. Esasında öteki farklı sınıflarda, farklı koşullarda ve farklı ilişkiselliklerde inşa edilen bir çoğulu işaret ederken, öteki üzerinden gerçekleştirilen bu düşünsel temayülün sabitleyici ve ayırt edici nitelik kazanması egemen dilin varlığını ortaya koymaktadır (Ünsaldı, 2016:7). Nitekim Samuel Huntington’un “*Medeniyetler Çatışması*” ve Francis Fukuyama’nın “*Tarihin Sonu*” tezi öteki karşısındaki mücadeleyi çok yönlü üstünlük (siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel) olarak kabul etmektedir (Alshammari, 2013:177). Böylesi bir mücadele ortamında ötekinin yani İslam ile mücehhez olan Müslümanın kamusal alanda görünür olmaya başlaması ve değer üretme çabası İslamofobinin artmasına neden olan faktörlerdendir.

İslam’a ve Müslümanlara karşı kin ve nefret üzerinden güdülen düşmanlık, “*içerdeki düşman*” ve “*öteki*” olarak gündelik yaşamın hemen hemen her diliminde bir dışlanmışlığa dönüşmektedir. Yani, Harold Garfinkel’in deyimiyle “*statü itibarsızlaştırma töreni*”ne dönüşmektedir.¹ Histerik nevroz boyutuna ulaşan bu duyguların temeli bireyin sosyalleşmeye başladığı aile ve sosyal çevre ile başlayıp, eğitim ve medya gibi kurumlar aracılığıyla aktarılan ve türetilen ön yargılar ile stereotipik eylemlere dayanmaktadır.

İslamofobi terimi ilk olarak Runnymede Trust tarafından 1997 yılında “*İslamofobia: A Challenge for Us All*” adında hazırlanan raporda kullanılmıştır. Raporla İslamofobi “İslam’a karşı asılsız düşmanlık ve dolayısıyla tüm ya da çoğu Müslümandan korkmak ya da hoşlanmamak” olarak tanımlanmıştır (Runnymede Trust, 1997). Dalal Alshammari ise “İslam dinine mensup kişilere yönelik korku ya da düşmanlık eylemleri” (Alshammari, 2013:177) olarak tanımlarken, Oxford Dictionaries ise “özellikle siyasi bir güç olarak İslam’a veya Müslümanlara karşı hoşnutsuzluk veya önyargı” olarak tanımlamaktadır (Oxford Dictionaries Online, 2017). Bu tanımlamaların ortak özelliği kavrama yüklenen anlamın “*ötekileştirici ve dışlayıcı*” bir mahiyette olmasıdır.

11 Eylül’ün trajik olayı İslam dininin şüphe ile izlenmesine yoğun bir şekilde katkıda bulunmuştur (Alkan, 2015:274). Ancak İslamofobi yeni bir olgu olmadığı gibi, 11 Eylül saldırılarından sonra hemen ortaya da çıkmamıştır. İslamofobinin,

1 “*Statü itibarsızlaştırma töreni*”: Aktörün kamusal kimliğini, kişisel iletişim yoluyla, sınırlı toplumsal tipler şemasında daha alt bir konuma dönüştürüyor görünen faaliyetlerin tümüdür (Garfinkel, 2016:107).

Anti-Semitizm ve yabancı düşmanlığı gibi uzun ve tarihsel kökleri vardır (Esposito ve Kalın, 2011:xxii). İslamofobinin Avrupa’da çağdaş dirilişi ise 20. yüzyılın sonlarında Müslümanların önemli derecede göç etmesiyle başlamıştır. İran İslam Devrimi, adam kaçırmaya, rehin alma, uçak kaçırmaya ve muhtelif terör eylemleri İslam’ın geniş kitlelerde iticilik oluşturmasına neden olmuştur (Esposito ve Kalın, 2011:xxii – xxiii).

Korku, şiddet ve nefret suçu olarak beliren İslamofobinin, araştırma kuruluşları tarafından yapılan çalışmalarda endişe verici bir artış trendi içinde olduğu gözlemlenmiştir. “*Islamophobia: A Challenge for Us All*” adlı raporda İslam ve İslam’a dayanan unsurlar siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamdan dışlanmış, nefret suçları bariz ve kötü niyetli bir ayrımcılık halini almıştır. Ayrıca raporda İslam’ın inanç ve maneviyat kaynağı olmaktan öte şiddet içeren bir ideoloji olduğu ve Batı ile özdeşleşen değerlerden uzak olduğu vurgusu yapılmıştır (Runnymede Trust, 1997). İslam üzerinden gerçekleştirilen yabancı düşmanlığını ortaya çıkaran raporlardan biri de Avrupa Birliği Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığı İzleme Merkezi’nin (European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia) hazırlamış olduğu rapordur. Raporda üye ülkelerdeki Müslümanlara yönelik ırkçı tutum ve davranışlar ayrıntılı bir şekilde belgelenmiştir (Allen and Nielsen, 2002; Cesari, 2011:21-22).

Toplumsal alanda göçmen karşıtlığı, dışlama, yabancı düşmanlığı, ön yargı ve şiddet sarmalı olarak ortaya çıkan İslamofobi, siyasal alanda da milliyetçi sağ partilerin iktidar ya da iktidar ortağı olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2. SAĞ RADİKALİZMİN ÜÇ DALGASI: MİLLİYETÇİ SAĞ PARTİLERİN YÜKSELİŞİ

II. Dünya Savaşı’ndan bu yana ilk kez radikal sağ² Batı Avrupa demokrasilerinde önemli bir güç oluşturmaktadır. Liberal demokrasilerde yaşamaya başlayan milyonlarca seçmen yabancı düşmanlığı –bazen de ırkçılığı-, etnik milliyetçiliği, sosyo-kültürel otoritarizmi ve anti-sistem popülizmi destekleyen sağ radikalizme (partilere) yönelmişlerdir (Rydgren, 2007:242). Batı Avrupa’da II. Dünya Savaşı’ndan sonra sağ radikalizmin tarihsel gelişimini “*üç dalga*” halinde ele almak mümkündür (Vural, 2005:194): *Birinci dalga*; eski faşist rejimlerin tasfiyesinin hemen ardından yeşeren hareketler (bilhassa Almanya, İtalya ve Avusturya) etrafında şekillenmiştir. Öte yandan birinci dalga ekseriyetle eski radikal geleneğin orta veya alt düzey elitinin liderliğinde savaş, mağlubiyet ve işgal şartlarında içselleştirilmiş kolektif hafızanın sınırlı etkiye sahip bir nüvesini oluşturmaktadır. İkinci dalga; yeniden inşa edilen liberal kapitalist düzenlerin bazı kesimlerde meydana getirdiği hoşnutsuzluklardan ve eşitsizliklerden beslenmektedir (Vural, 2005:195). Üçüncü dalga ise dönemsel olarak çok sayıda sosyal hareketin ve siyasi partinin ortaya çıktığı ve önemli başarılar kazandığı 1980 sonrası dönemi ifade etmektedir. Bu dö-

2 Çalışmada radikal sağ kavramı, liberal demokrasiye yönelme eğilimi gösteren aşırı milliyetçi fikirlere dayanan bir politik ideoloji ya da temayül olarak kullanılmaktadır. Başka bir deyişle, radikal sağ düşüncesi; ulusal aidiyetin inşası sürecinde etnik, kültürel ve dini ölçütlerin vurgulandığı, kolektif homojenlik fikirlerinin yoğunluk kazandığı politik otoriterlik modelleri ile bağlantılı olduğu gerçeğine dayanmaktadır (Minkenberg, 2011:38).

nemde başarı düzeyleri eş değer olamasa da Batı Avrupa demokrasilerinde sağ radikalizm kalıcı bir unsur olarak yer edinmiştir (Vural, 2005:196).

Avrupa’da meydana gelen siyasal, ekonomik ve sosyal değişimler, Avrupa ile mücehhez kılınmış demokratik reformlar ve değerler arasındaki çatışmalara ve radikal sağ ideolojilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Cas Mudde “*The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy*” adlı makalesinde popülist radikal sağ, ana akım değerlerin radikal bir yorumu olarak ele almaktadır. Ayrıca Mudde, popülist radikal sağın patolojik bir normaliteye benzetilmesi gerektiğini de iddia etmektedir (Mudde, 2010).

Küreselleşmenin ve meydana gelen göçlerin yarattığı korku yeni bir kimlik politikasını ve günah keçisi ideolojilerin ortaya çıkmasını tetiklemiştir. Bu ideolojiler homojen bir devlet tasavvuru ile çok kültürlülüğü reddeden, göçe ve entegrasyona (Avrupa Birliği) karşı çıkan siyasal oluşumlar ve toplumsal hareketler olarak belirmiştir (Halasz, 2009:490-491). Bunların ideolojik argümanları ve tezleri şu şekildedir: Egemen etnik toplulukla güçlü bir devlet idealini ortaya koyan “*etnik milliyetçilik*”; biz ve diğer gruplar olarak görülen egemen etnik ve dinsel grup arasında bölünme “*dışlama*”; yabancılara yönelik korku, nefret, saldırganlık ve sosyal açıdan kabul gören ırkçılık (Halasz, 2009:491-492) “*yabancı düşmanlığı*”; çoğulcu demokrasi ve onun temel değerlerine karşı düşmanlık “*anti-demokratik karakter*”; modern ve çoğulcu topluma karşı geleneksel ahlaki ve dini değerlerin teşvik edildiği “*geleneksel değerler*”; refah şovenizmi olarak “*sosyo-ekonomik politikalar*”; mevcut ötekinin hamisi olan öteki siyasal partilere dönük saldırgan eylemsel ve söylemsel dinamizm olarak “*parti dışı tutumlar*” (Gündüz, 2010:39).

Çeşitli Avrupa ülkelerinde radikal sağın artışında ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal nedenler olsa da yalnızca bir neden üzerinde odaklanmak indirgemeci ve yanıltıcı bir tutumdur (Rodríguez, 2014:1-2). Aşıkâr olan şudur ki popülist sağ partiler bazı Batı Avrupa ülkelerinde politik aşamada etkili aktörler haline gelmiştir. İspanya’da Platforma Partisi, Avusturya’da Özgürlük Partisi, Hollanda’da Özgürlük Partisi, Norveç’te Kalkınma Partisi, Macaristan’da Genç Demokratlar, İtalya’da Kuzey Birliği/Ligi, Fransa’da Ulusal Cephe gibi. Popülist radikal sağ partileri kümeleyen birleştirici faktör ise, göç politikalarına karşı güdülen ortak tutum ve etnik, dini, kültürel ve siyasal konularda kendilerine atfettikleri önceliktir.

Radikal sağın tedrici gelişim seyri içerisinde farklı dinamiklerin varlığı ile düşman olarak İslam kimliği ötekileştirilmiştir. Aşırı milliyetçi, otoriter, ırkçı, radikal ve popülist olarak ortaya çıkan siyasal partiler ve sosyal hareketler ulusal homojenlik için anti çoğulcu eylem içerisinde temel hak ve özgürlükleri kısıtlamakta beis görmemişlerdir. Nitekim İsviçre’de Halk Partisi’nin girişimiyle düzenlenen referandumda İslam’ın simgesel değeri olan minarelerin inşa edilmesi yasaklanmıştır.

3. İSVİÇRE’DE SAĞ RADİKALİZMİN YÜKSELİŞİ: REFERANDUM VE MİNARE YASAĞI

Avrupa’da 23 milyondan fazla Müslüman yaşamaktadır. Bu, toplam Avrupa nüfusunun % 5’ine tekabül etmekte, Türkiye’nin Avrupa kıtasına dâhil edilmesiyle Avrupa’daki toplam Müslüman nüfusu toplam Avrupa nüfusunun % 15’ine denk gelmektedir. İslam, 38 Avrupa ülkesinin 17’sinde en büyük dindir (Gündüz, 2010:37). İsviçre

ise büyük Avrupa ülkeleri arasında en çok yabancı nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. 1970'lerden itibaren İsviçre'de Müslüman nüfusu sürekli artış göstermiştir. 1970'de 16,300, 1980'de 56,000, 1990'da 152,000, 2000'de 310,000 iken (Dodd, 2015:5-6) günümüzde yaklaşık 400,000 Müslüman, İsviçre'de yaşamakta ve İsviçre nüfusunun yaklaşık % 5'ine denk gelmektedir (Ronis, 2010:4). İsviçre'de bulunan göçmenler Yugoslavya (% 56,4), Türkiye (% 21) ve Ortadoğu/Kuzey Afrika'dan (% 6) gelmiştir (Reli-gioscope Institute, 2011:23). Sayısal olarak İsviçre'de göçmen nüfusunun fazla olması, ikamet eden Müslümanların suça bulaşmaları, eğitimsizlikleri, ulusal kimlik vurgusu yabancı düşmanlığının gündelik yaşamın her alanına sinmesinde etkili olan faktörlerdendir. Bu durum İsviçre'de popülist, radikal ve aşırı siyasi partiler tarafından kullanılan ötekileştirici bir argüman olarak ortaya çıkmıştır.

İtalyanca, Fransızca ve Almanca dillerinin konuşulduğu İsviçre, 26 kantondan oluşmaktadır. İsviçre'de federal yapı içerisinde her bir kanton özerk bir yapıya sahiptir. Kültürel çeşitlilik ve siyasal özerklik nedeniyle her kantonda farklı parti sistemleri gelişmiştir (Vural, 2005: 87). İsviçre'de köklü geleneğe dayanan radikal sağ, liberal milliyetçilik ve sosyal milliyetçilik olarak iki fraksiyon olarak ortaya çıkmaktadır. Yabancı nüfusunun sınırlandırılması, bağımsızlığın ve tarafsızlığın korunması konusunda sosyal milliyetçilerle ortak görüşe sahip olan liberal milliyetçiler, sosyal milliyetçilerin aksine devletin rolü ve çevre konusunda ayrılmaktadır. Liberal milliyetçiler bireysel özgürlüklerin kısıtlanmamasını öncelerken, devlete iç ve dış güvenliği sağlayan "*koruyucu*" misyon yüklemektedir (Vural, 2005:90-92). Sosyal milliyetçiler ise iltica, göçmenlik, yabancı karşıtlığı, mutlak tarafsızlık ve bağımsızlık ideası ile milliyetçi bir kimliğe bürünmüştür (Vural, 2005:91).

Sosyal milliyetçi İsviçre Halk Partisi (Schweizerische Volkspartei-SVP) 1990'ların sonundan bu yana giderek daha güçlü bir partiye dönüşmüştür. Nitekim 2007'de yapılan federal seçimlerde % 29'luk oy oranıyla İsviçre'de en güçlü parti haline gelmiştir. Muhafazakâr milliyetçi değerleri savunan SVP'nin ana aksı ise İsviçre'nin özerkliğini, mirasını ve değerlerini yabancılara karşı savunma, sığınma yasağını sıkılaştırma üzerine odaklıdır (Baumann, 2009).

Nihayetinde İsviçre de tüm demokratik ülkelerde olduğu gibi, vatandaşlar kendilerini temsil eden vekilleri seçer. Ancak İsviçre diğerlerinden farklı olarak karar vermede vatandaşlarının doğrudan bir rol oynamasını sağlamaktadır. Nitekim İsviçre vatandaşları, referandumla Parlamentonun onayladığı yasaları engelleyebilir ya da popüler bir inisiyatifle kendi mevzuatını önerebilir. Bu bağlamda referandumun düzenlenmesi, 18 ay içerisinde 100.000 imzanın toplanmasına ve Parlamentonun önerilecek olan girişimin anayasa uygunluğuna ya da uluslararası normları ihlal etmediğine kanaat oluşturmaya bağlıdır (Switzerland Constitution, Art. 138 and 139). SVP, 2007'de "*minarelerin inşasına*" karşı girişim başlatmış ve bu doğrultuda 8 Temmuz 2008'de 114,895 destekleyici imza toplamıştır. Esasında bu girişimin temel amacı İsviçre Anayasası'na minare yapımını yasaklayan bir madde koymaktı (Matyassy and Flury, 2011:17). İsviçre'de minarelerin yasaklanmasına ön ayak olan SVP, 29 Kasım 2009'da düzenlenen referandumla amacına ulaşmıştır.³

3 29 Kasım 2009'da düzenlenen referanduma %53,4'lük bir katılım sağlanmış ve minarelerin yasaklanması %57,8'e karşı %42,2 oy oranıyla kabul edilmiştir (Peters, 2009).

Referandum sonuçları hem ulusal hem de uluslararası düzeyde tartışmaları beraberinde getirmiştir. Buna paralel olarak önlenemeyen radikalizm beraberinde toplumsal ve siyasal ayrışmalara neden olmuştur. Kıtasal anlamda yükselişe geçen İslam karşıtı söylem ve politik çıkışlar, SVP'nin girişimleri ile beraber somut bir hal almıştır. Batı modernizmin ortaya koyduğu çok kültürlülüğün yerine marjinalleşmiş gelenekselci bakış açısını (Ronis, 2010:9-13) savunan Federal Demokrat Birliği de minare yasağına destek vermiş ve tezlerini daha çok şu argümanlar ile savunmuşlardır: Minareler “hoşgörüsüzlüğün simgesi”dir ve İsviçre Anayasası'na aykırıdır. İslam'ın güçlü olduğu yerlerde Hıristiyan kiliselerine ayrımcılık yapılmıştır. Bu ayrımcılığa karşı misilleme yapılmalıdır. İslamofobi ile özdeşleştirilen dini yasalarla yönetilme korkusu minarelerin yasaklanmasıyla bertaraf edilmelidir. Minaresiz camiler yapılabilecektir, bu durum din ve vicdan özgürlüğünün ihlali anlamına gelmemektedir. Böylelikle camilerin minareli bir İslamlaşma sembolü haline gelme ihtimali ortadan kalkacaktır (Mayer, 2011:17-22).

Minare yasağının din özgürlüğünü ve bir arada yaşama prensibini baltalayaçağını, referandum sonucunun çoğunluğun zulmü olacağını, ayrımcılığı daha da derinleştireceğini ve fundamentalizmi teşvik edeceğini gerekçe göstererek Hristiyan Demokrat Parti, Radikal Parti ve Sosyal Demokrat Parti dışında sosyal hareketler ve uluslararası örgütler de bu düzenlemeye karşı çıkmıştır (Mayer, 2011:22-26). İslam Konferansı Örgütü, Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi tarafından yasak eleştirilmiş ve uluslararası hukuka aykırı olduğu deklare edilmiştir (Ronis, 2010:13-18).

Referandum, öncesinde olduğu gibi sonrasında da tartışmalar devam etmiştir. Bu tartışmaların genel niteliği temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği üzerinedir. Bu durum İsviçre Federal Anayasası, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Medeni Siyasal Haklar Sözleşmesi kapsamında konunun ele alınmasını zaruri hale getirmektedir.

4. NORMATİF ÇERÇEVE VE UYGULANMASI

Minare yasağını savunanlar muhtelif nedenlerin yanı sıra minarelere ilişkin Kuran'da söz edilmediğini, dini bir nitelik taşımadığını ve bu nedenle yasağın din ve inanç özgürlüğünün ihlali anlamına gelmediğini gerekçe olarak öne sürmüşlerdir. Ancak yasak hem uluslararası düzeyde siyasi, ekonomik ve hukuki sonuç doğurmuş hem de anayasal hükümlerin ihlali anlamına gelmiştir. Bu bölümde minare yasağını ulusal, bölgesel ve uluslararası hukuk normları çerçevesinde inceleyelim.

4.1. İsviçre Anayasası ve Minare Yasağı

İsviçre Federal Anayasa'nın 72. maddesine 3. fıkranın eklenmesiyle referandumda alınan karar revize edilmiştir:

72. madde Kilise ve Devlet:

1. Kilise ve devlet arasındaki ilişkiyi düzenleme yetkisi kantonların sorumluluğundadır.
2. Konfederasyon ve kantonlar kendi yetki sınırları dâhilinde farklı din veya cemaatin üyeleri arasındaki barışı korumak için uygun önlemleri alabilirler.
3. Minarelerin inşası yasaktır.

İsviçre Federal Anayasası'yla kişi temel hak ve özgürlükleri güvence altına alınmıştır. Ancak Anayasa'nın 8., 15., ve 26. maddeleri minare yasağıyla birlikte ihlal edilmiştir (Langer, 2010:876-878; Tanner, 2011:59). Federal Anayasa'ya göre bütün insanlar kanun önünde eşittir; kimliği, kökeni, ırk, cinsiyet, yaş, dil, sosyal statü, yaşam biçimi, dini ve felsefi ya da siyasi ideolojiye dayalı ayrımcılık yasaklanmıştır (Switzerland Constitution, Art. 8). Yine Anayasa ile din ve vicdan özgürlüğü 15. madde ile güvence altına alınmıştır. İlgili maddeye göre herkes kendi dinini veya mezhep dışı inancını özgürce seçme ve başkalarıyla birlikte topluluk içinde paylaşma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir (Switzerland Constitution, Art. 15). Bunlara ek olarak Anayasa özel mülkiyeti de garanti altına almıştır (Switzerland Constitution, Art. 26). Anayasal güvenceye karşın minare yasağının getirilmesi temel hak ve hürriyetlerin ihlali anlamına gelmektedir. Yasak, görünür bir farklılık oluşturmakta ve grup üyelerinin, din ve vicdan özgürlüğü hakkına ve bu grubun mülk sahibi olmasına engel teşkil etmektedir. Ayrıca yasakla grubun yaşam biçimine müdahale edilmiş, grubun dini ve kültürel kimlik oluşturmalarına mani olunmuştur. Bu durum grubun, diğer grup üyeleri karşısında dezavantajlı duruma düşmesine neden olmuştur.

Şu kabul edilmelidir ki, hiçbir anayasada olmadığı gibi İsviçre Anayasası'nda da mutlak eşitlik ve din özgürlüğü yoktur. Bu haklar makul ve objektif gerekçeler ile sınırlandırılabilir. Ancak bu sınırlama orantılılık, gereklilik ve haklılık kriterleriyle yerine getirilebilmelidir. Yasağa tarafgirlik gösterenlerin temel varsayımları kamu yararı adınadır. Kamu güvenliği, kamu sağlığı, kamu düzeni, suçun önlenmesi, ahlakın korunması, başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması gibi birtakım sebeplerden dolayı kısıtlamalar getirilmektedir. Ancak minare yasağı ne kamu yararı ne sit alanını koruma ne de görüntü kirliliğini engelleme gibi bir amaç gütmektedir. Bu yasak kamu düzenini sağlamanın ötesinde hukukun uygunluk ilkesini ihlal etmektedir (Tanner, 2011:62). Yani gerekçelendirme ne uygun, ne gerekli, ne orantılı ne de makuldür. Yasak aksine İsviçre'deki Müslümanları rahatsız etmekte, Müslüman nüfusunu tahrik etmekte ve hoşgörüsüzlüğe neden olmaktadır. Bu anlamıyla yasak, fırsat eşitliğini ve çoğulculuğu reddeden bir eğilimi ifade etmektedir (Ronis, 2010; 13-18; Tanner, 2011:62).

Minare yasağını savunanlar tarafından Müslüman olmayan topluluğun, Müslümanların yoğun yaşadığı bölgelerde baskı altında olduğu sıklıkla dile getirilmektedir. Bu nedenle benzer refleksin gösterilmesi temel hak ve özgürlüklerin ihlali anlamına gelmemektedir. Bu bakış açısına karşı şu sorunun sorulması yerinde olacaktır. İsviçre Federal Anayasa'sında minare inşa etmenin yasaklanması uluslararası hukukta mütekabiliyet ilkesi temelinde kullanılabilir mi? Mütekabiliyet ilkesi devletler arasında yürürlükte olan uluslararası hukuk kurallarını ve bununla bağlantılı olarak doğan hak ve ödevleri yerine getirmek için bir araçtır. Bu yönüyle devletin sorumluluk bilincine hitap eden mütekabiliyet ilkesi, hâkim olan uygulama ve doktrin uyarınca ulusal ve uluslararası hukukta öne sürülen "temel hak ve insan haklarına" uygulanmaz (Tanner, 2011:62). Ayrıca mütekabiliyet ilkesi özel kişiler arasında değil, devletler arasındaki ilişkilerde haklı bir yere sahiptir (Tanner, 2011:61-63).

4.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Minare Yasağı

Avrupa İnsan Haklar Sözleşmesi'nin (AİHS) 9. maddesi düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü düzenlemektedir. Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü içsel alanın (*forum internum*) dokunulmazlığı, Sözleşme'nin 9. maddesinde herhangi bir kaydı ihtirazı olmadan güvence altına alınmıştır. Bu hakkın sınırlandırılması ise yalnızca düşünce, vicdan ve din özgürlüğünün dışsal tezahürü bakımındandır (Vermeulen, 2009:205). Buna göre; “herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüklerine sahiptir; bu hak, din veya inanç değiştirme özgürlüğü ile tek başına veya topluca, kamuya açık ya da özel tarzda ibadet, öğretim, uygulama ve ayin yapmak suretiyle dinini ya da inancını açıklama özgürlüğünü de içerir”; “Din veya inancını açıklama özgürlüğü, sadece kamu güvenliğinin, kamu düzeninin, genel sağlığın ve ahlakın, ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için demokratik bir toplumda gerekli tedbirlerle ve kanunla sınırlanabilir”.

Din özgürlüğü dini tarafsızlık, hoşgörü gibi güçlü bileşenleri içerir. Devletin tarafsızlığı demokratik çoğulcu toplumlarda olmazsa olmazdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise çeşitli dinlerin ve inançların uygulanmasında devletin yansız ve tarafsız idareci olarak oynadığı rolün ehemmiyetini sıklıkla vurgulamakta ve bu rolün demokratik bir toplumda kamu düzenine, dini uyum ve hoşgörü tesisine yardımcı olduğunu dile getirmektedir (Lagoutte and Lassen, 2009:211). Mahkeme, ulusal gelenekleri dikkate alarak, devlet ve din arasındaki ilişkide görüşlerin makul olabileceğini kabul ederek, bu gerekliliğin değerlendirilmesinde devletlere geniş takdir yetkisi vermekte ve bu yetkinin meşru amaçlarla ve orantılı bir şekilde kullanılmasını öngörmektedir (Langer, 2010: 888-889). Nitekim bu çerçevede kamu okullarındaki dini sembollerin kullanılmasına ilişkin, öğretmenlerin ve üniversitedeki öğrencilerin taktığı başörtüsüne ilişkin yasaklar AİHM tarafından onaylanmıştır (Langer, 2010:888). *Dahlab v. Switzerland* davasında AİHM, İslam dinine mensup ilkökul öğretmeninin, görevini icra ederken başörtüsü takmasını yasaklayan okul yetkililerine, 1997 yılında kararın İsviçre Federal Mahkemesi tarafından onanmasıyla dava açmıştır (Case of Dahlab v. Switzerland (2001). AİHM, olayın koşulları ve davacının devleti temsil etmesi sıfatıyla sorumlu olduğu çocukların bu yaşlarda etkiye açık olduğunu dikkate alarak sınırlamanın ulusal makamların sahip olduğu takdir yetkisi bakımından makul olduğunu tespit etmiştir. Mahkeme, başörtüsünü çok küçük çocukların vicdan ve din özgürlüğünü ihlal etme tehlikesiyle karşı karşıya olan güçlü bir sembol olarak kabul etmiştir. Dini uygulamalarda herhangi bir ihlalin yalnızca makul bir standartta tutulmasını isteyen Mahkeme, devlet lehine karar vermiştir (Ronis, 2010:29). *Leyla Şahin v. Turkey* davası doğrudan üniversitede yaşanan başörtüsü sorununa ilişkindir. Nitekim AİHM kararında Türkiye'nin demokratik, laik, sosyal hukuk devleti olarak devlet çıkarları gereği ulusal yargı kararını destekleyen lehte karar vermiştir (Case of Leyla Şahin v. Turkey (2005). Mahkeme ilgili kararında başörtüsünün açık bir dini sembolü temsil ettiğine kanaat getirmiştir. Ayrıca Mahkeme, laik değerlerin korunması ve dini aşırılıkların kısıtlanması gibi dayanaklar üzerinden kararını şekillendirmiştir.

AİHM, din özgürlüğü ile ilgili uyuşmazlıklarda temel bir ilke olarak demokratik bir toplumun hayatta kalması için hayati önem taşıyan gerçek dinsel çoğulculuk

konusunda ısrarcı davranmaktadır. AİHM içtihadına göre devletin farklı gruplar arasında karşılıklı hoşgörüyü karşılaması gerekir. Yetkililerin rolü, gerginliği/çatışmayı çoğulculuğu ortadan kaldırarak değil, farklı grupların hoşgörüsünü sağlamada inisiyatif alarak çözmeye dönük olmalıdır. Ancak İsviçre’de minarelerin inşa edilmesi önündeki yasak çoğulculuğun göz ardı edildiği bir durumu ortaya çıkarılmaktadır. Oysaki AİHS’nin ilgili maddeleri ve AİHM içtihatları düşünce, din ve vicdan özgürlüğünü koruma altına almakta ve taraf devletlere sorumluluklar yüklemektedir. *Association Ligue des Musulmans de Suisse and Others v. Switzerland* ve *Ouadiri v. Switzerland* davalarına başvuranların ortak noktası minarelerin inşasını yasaklayan anayasa değişikliğinin Sözleşme ile uyuşmadığı üzerinedir (*Association Ligue des Musulmans de Suisse and Others v. Switzerland* (2011); *Ouadiri v. Switzerland* (2011)). AİHM ise başvuruları *kişi bakımından* kabul edilmez bulmuştur. Yani AİHS’nin *ratione personae* etkisi, bu şahısların (gerçek şahıslar, hükümet dışı örgütler ve birey grubu) şikâyet ettikleri devletin yetki alanında bulunmaları ve o devletin davranış veya ihmalden dolayı meydana gelen bir ihlalin mağduru olmaları gerekmektedir (Çağırın, 2011:218). Ancak AİHM’nin minarelerle ilgili davaları kişi bakımından kabul edilemez olarak ilan etmesi, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmediği anlamına gelmemektedir.

Minarelerin yasaklanması İslam’a karşı yöneltilmiş bir eylem olarak tezahür etmektedir. İslam dininin İsviçre toplumunda yeni olması devletin kendisine daha geleneksel dinlerden farklı şekilde davranmasına izin vermez. Devletin, objektif ve makul bir gerekçe sağlamadığı takdirde dini gerekçeyle farklı muamele yapması ve yapılmasına izin vermesi yasaklanmıştır. Nitekim ayrımcılık hali AİHS’nin 14. maddesinin de ihlali anlamına gelmektedir. 9. maddenin 2. fıkrasındaki meşrulaştırıcı araçlardan biri takip edilirse, demokratik toplumda gerekli ve orantılı olursa minare yasağı haklı olabilir. Nitekim yasağın savunucuları kamu düzeninin tehdit altında olduğu varsayımından hareket etmektedirler. Ancak gerekçeler makul standartların ötesindedir. Yasak aşırılık taşımaktadır (Peters, 2009). Ayırt edici muamele, meşru bir amaç doğrultusunda ve uygulanan araçlarla gerçekleşmesi istenen amaç arasında makul bir orantısal ilişki varsa haklıdır (Langer, 2010:889). Kamu düzeni gibi meşru bir amaç üzerinden meydana gelen girişim minare yasağı için makul olmayan bir gerekçelendirme olarak ortaya çıkmaktadır.

4.3. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Minare Yasağı

Düşünce, din ve vicdan özgürlüğü ulusal, bölgesel düzenlemelerin yanı sıra uluslararası sözleşmelerde de mevzu bahis olmuştur. Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (MSHS)’nin 18. maddesi bu hakkı düzenlemektedir. 18. maddenin 1. fıkrasına göre; “herkes düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak kendi tercihiyle bir dini kabul etme ya da bir inanca sahip olma özgürlüğü ile tek başına veya başkalarıyla birlikte toplu bir biçimde, aleni ya da özel olarak, dinini ya da inancını ibadet, uygulama, öğretim şeklinde açığa vurma özgürlüğünü de içerir”. MSHS tıpkı AİHS’nin 9. maddesinin 2. fıkrasında olduğu gibi 18. maddenin 3. fıkrasında da “bir kimsenin dinini ya da inancını açığa çıkarma hürriyeti ancak kamu güvenliği, kamu düzeni, sağlık ve ahlak veya başkalarının hak ve hürriyetlerini korumak amacıyla

hukuken öngörülen demokratik bir toplumda gerekli olan sınırlamalara tabi tutulabilir” ifadesi ile izin verilen ölçülerde hakkın kısıtlanmasının koşulları ele alınmıştır. İsviçre’deki minare yasağının savunucuları kamu düzen ve bütünlüğünü gerekçe göstererek dini aşırılıkla mücadele için bu yasağa meşruiyet kazandırma girişiminde bulunmuşlardır. Ancak bu yasak belirsiz bir korku üzerinden, yerleşik düzen içerisinde uyum sağlayan ve vatandaşlık statüsü kazanan insanların demokratik çoğulcu bir toplumda ötekileştirilmesine ve ayrımcı muamele ile karşılaşmasına neden olmuştur. Minarelerin varlığı dini bir grubun inancının sembolize karakterini oluşturmaktadır. Dolayısıyla minarelerin varlığı ne kadınlara bir baskı mekanizmasına dönüşmekte, ne de İsviçre’de hukukun üstünlüğünü veyahut demokratik değerlerinin zayıf düşürülmesine neden olmaktadır. Bu nedenle minare yasağı, 18. maddenin güvence altına aldığı din özgürlüğünü haksız ve ayrımcı bir muameleye tabi tutmaktadır.

Dini gerekçelere dayandırılarak meydana gelen terör saldırılarının müsebbibi olarak Müslüman azınlığın gösterilmesi ve onlara karşı düşmanca söylem ve eylemler MSHS’nin 20. maddesinin ihlalini gündeme getirmektedir. Çünkü MSHS 20. maddenin 2. fıkrası *“ayrımcılığa, kin ve nefrete veya şiddete tahrik eden herhangi bir ulusal ırki ya da dini düşmanlığın savunulmasını”* yasaklamıştır. Öte yandan MSHS, İsviçre’de toplam nüfusun % 5’ini temsil eden Müslüman azınlığın etnik, dini ya da dilsel azınlıklara mensup kişilerin kendi kültürünü yaşama, savunma, uygulama ve kendi dillerini koruma hakkı 2. maddede ayrımcılık yasağı ve 27. madde azınlıkların korunması ile güvence altına almıştır.

Minare yasağı MSHS’nin 2., 18., 20., ve 27. maddelerini ihlal etmektedir. Ancak temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi halinde, MSHS’nin zayıf denetim mekanizması, Sözleşmeye etkisiz bir hüviyet kazandırmaktadır.

Sonuç

Minareler uzun süredir devam eden geleneklerle camilerin bir parçası olarak görülmektedir. 8. yüzyıldan bu yana İslam mimarisinin bir parçası olan minareler, tarihte hem dini hem de seküler bir yapı olarak işlev görmüştür. Minare, Allah’ı, Allah’ın varlığını ve birliğini hatırlatan dini bir nişane iken, seküler bir yapı olarak muharebe kulesi olarak savaşlarda yardımcı bir araç olarak kullanılmıştır (Dodd, 2015: 6-7; Benzine, 2011:19-22). Tarihsel olarak minareler çok yönlü toplumsal amaçlara hizmet etmiştir. Ancak Kuran’da minarelere ilişkin hiç bir ayeti yoktur.

İnançların gereğini yerine getirme dindar bir topluluğun mensubu/mensupları için büyük önem taşımaktadır. Bu gereklilik birlik ve beraberlikleri için elzemdir. Aksi bir durum ayrışmalarına ve parçalanmalarına neden olmaktadır. İbadet yeri olarak açıkça tanınabilen ve dini bir topluluğun tipik özelliklerini taşıyan yerler, inanca mensup olmayan kişiler üzerinde tesiri olur. İbadet yerleri bu anlamıyla tanıtıcı, birleştirici bir mahiyet taşır ve farkındalık oluşturur.

Herhangi bir dini grubun/topluluğun kamuya açık alanda tanımlanabilen ve meşru otorite tarafından kabul edilen ibadet yerlerine sahip olması menfaatinde. Bu tür inşalar grubun/topluluğun toplumdaki yerini ve konumunu güçlendirmesi açısından önemlidir. Dünyanın birçok yerinde Müslüman olmayan toplumlarda

azınlık olan Müslüman grupların/toplulukların minare inşa etmek istemesi toplumun istikrarlı bir parçası olarak ciddiye alınmak istenmesinin gereğidir. Dolayısıyla demokratik bir toplum için minareler, bir tehdit unsuru değildir. Minarelerin inşası ile aşırılık ve terörizm arasında bir bağ yoktur. Son dönemlerde beliren küresel terörizmin en önemli motivasyon araçlarından biri olan dini aşırılıkla mücadelenin meşru amacı, minareleri yasaklamakla elde edilemez.

Din özgürlüğü kavramı dünya görüşü veyahut yaşam biçimi özgürlüğünü de içermektedir. Din özgürlüğü toplu halde olduğu gibi bireysel olarak da yerine getirilebilir. Devletin din ve inanç karşısında tarafsız kalması din ve vicdan özgürlüğünün doğal sonucudur. Bireyin devletten tarafsızlık beklemesi kişi hakkıdır. Şayet devlet dini tarafsızlığını koruyacaksa, yalnızca zorunlu bir toplumsal amaç için dini ya da seküler pratikleri kısıtlayabilir. Bunun spesifik durumlara adil ve eşit bir biçimde uygulanan bir standart haline gelmesi ise önemlidir (Monsma and Soper, 2005: 218). Aksi durumda yapılacak olan toplumsal bir fayda o inanca sahip kişileri/grubu dezavantajlı duruma düşürecektir.

Sonuç olarak, minare yasağı İsviçre Anayasa'sı dâhil olmak üzere hem AİHS'ye hem de MSHS'ye aykırılık teşkil etmekte ve temel hak ve özgürlüklerin ihlali anlamına gelmektedir. Bu bağlamda minare yasağının hiçbir haklı, makul, geçerli gerekçesi yoktur.

Kaynakça

- Alkan, M. N. (2015). "Avrupa'da yükselen ırkçılık: Pegida örneği". *Akademik Bakış*. 8(16). ss. 275-289.
- Allen, C. and Nielsen, J. S. (2002). *Summary report on Islamophobia in the EU after 11 September 2001*. European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia.
- Alshammari, D. (2013). "Islamophobia", *International Journal of Humanities and Social Science*. 3(15). ss. 173-180.
- Asad, T. (2006). *Sekülerliğin Biçimleri: Hristiyanlık, İslamiyet ve Modernlik*, (Çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Metis Yayınları.
- Association Ligue des Musulmans de Suisse and Others v. Switzerland (2011). Erişim Tarihi: 03.05.2017. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-506>.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS). Erişim Tarihi: 03.05.2017. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf.
- Barın, H. (2016). *Tedirgin Nefret İslamofobi ve DAEŞ*. İstanbul: Tezkire Yayınları.
- Baumann, M. (2009). "Anxieties, Banning Minarets and Populist Politics in Switzerland- a Preliminary Analysis". Pluralism Project. Erişim Tarihi: 01.04.2017. http://pluralism.org/wpcontent/uploads/2015/07/Baumann_Swiss-ban-on-minarets_Nov09.pdf.
- Benzine, R. (2011). "The minaret in the history of Islam", (Ed. Patrick Haenni and Stephane Lathion). *The Swiss Minaret Ban: Islam in Question*. Gollion: Religiodcope.
- Case of Dahlab v Switzerland (2001). Erişim Tarihi: 03.05.2017. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22643>.
- Case of Leyla Şahin V. Turkey (2005). Erişim Tarihi: 03.05.2017. <http://hudoc.echr.coe.int/tur?i=001-70956>.

- Case of Ouadiri v. Switzerland (2011). Erişim Tarihi: 03.05.2017. <http://hudoc.echr.coe.int/ENG?i=002-504>.
- Cesari, J. (2011). "Islamophobia and the limits of multiculturalism", (Ed. John L. Esposito and İbrahim Kalın), *The Challenge of Pluralism in The 21. Century: Islamophobia*. Oxford: Oxford University Press.
- Çağırın, M. E. (2011). *Uluslararası Alanda İnsan Hakları*. Ankara: Barış Platin Kitabevi.
- Çebi, M. S. (2015), "İsviçre'deki minare karşıtı referandum afişlerinde İslamofobinin söylemsel inşası". *Bilig*. 73. ss. 99-140.
- Definition for Islamophobia - Oxford Dictionaries Online. Erişim Tarihi: 07.04.2017. <http://oxforddictionaries.com/definition/Islamophobia?Region=us&q=islamophobia>.
- Dodd, D. S. (2015). "The structure of Islam in Switzerland and the effects of the Swiss minaret ban". *Journal of Muslim Minority Affairs*. 35(1). ss. 43-64.
- Esposito, J. L. and Kalın, İ. (2011). *The Challenge of Pluralism in The 21. Century: Islamophobia*. Oxford: Oxford University Press.
- European Convention on Human Rights (ECHER). Erişim Tarihi: 03.05.2017. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.
- Garfinkel, H. (2016). "Başarılı Bir İtibarsızlaştırma Töreninin Koşulları". (Der. Levent Ünsaldı). *Yabancı: Bir İlişki Biçimi Olarak Ötekilik*. Ankara: Heretik Yayınları.
- Göle, N. (2016). *Modern mahrem: medeniyet ve örtünme*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Gündüz, Z. Y. (2010). "The European Union at 50 - xenophobia, Islamophobia and the rise of the radical right". *Journal of Muslim Minority Affairs*. 30. ss. 35-47.
- Halasz, K. (2009). "The Rise of the Radical Right in Europe and the Case of Hungary: 'Gypsy crime' defines National identity?". *Development*. 52(4). ss. 490-494.
- International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). Erişim Tarihi: 03.05.2017. <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>.
- Runnymede Trust (1997). *Islamophobia: a challenge for us all*. Erişim Tarihi: 05.05.2017. <https://www.runnymedetrust.org/uploads/publications/pdfs/islamophobia.pdf>.
- İnaç, Z. S. ve Çetin, S. (2011). "Avrupa'nın kendine dönen silahı: dışlayıcılık ve ayrımcılık". Ankara: Stratejik düşünce Enstitüsü (SDE) Analiz.
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lagoutte, S. and Lassen, E. M. (2009). "Zorluklarla Başa Çıkmak: Devletin Dini Teamüllere Müdahalesine İlişkin Klasik Avrupa Modelini Yeniden Tanımlamak". (Ed. Birsen Erdoğan). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye'de İnsan Hakları Derleme Eserler* (Cilt 2). Ankara: SIM ve Utrecht Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Ofisi.
- Langer, L. (2010). "Panacea or pathetic fallacy? The Swiss ban of minarets". *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. 43(4). ss. 863-951.
- Matyassy, J. And Flury, S. (2011). "Challenges for Switzerland's public diplomacy: referendum on banning minarets". *CPD Perspectives Public Diplomacy*. Paper 4.
- Mayer, J. F. (2011). "A country without minarets: analysis of the background and meaning of the Swiss vote of 29 november 2009". *Religion*. 41(1). ss. 11-28.
- Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi (MSHS). Erişim Tarihi: 03.05.2017. http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf.

- Minkenberg, M. (2011). "The radical right in Europe today: trends and patterns in East and West". (Ed. Nora Langenbacher, Britta Schellenberg), *Is Europe On The "Right" Path? Right-Wing Extremism And Right-Wing Populism In Europe*. Berlin: The Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Monsma, S. V. and Soper, J. C. (2005). Çoğulculuğun meydan okuması: beş demokraside kilise ve devlet. (Çev. Bilal Sambur). Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu.
- Mudde, C. (2010). "The populist radical right: a pathological normalcy". *West European Politics*. 33(6). ss. 1167-1186.
- Peters, A. (2009). "The Swiss referendum on the prohibition of minarets". *Ejiltalk*. Erişim Tarihi: 03.06.2017. <https://www.ejiltalk.org/the-swiss-referendum-on-the-prohibition-of-minarets/>.
- Religioscope Institute(2011). "Islam in Switzerland figures". (Ed. P. Haenni and S. Lathion), *The Swiss Minaret Ban: Islam In Question*, Religioscope.
- Rodríguez, C. (2014). "The rise of the far right in Europe". *Geographical Overview: EU's Mediterranean Countries*. ss. 178-181.
- Ronis, J. E. (2010). The minaret as political missile: infringement of minority religious rights after the Swiss prohibition of minarets on mosques. Erişim Tarihi: 12.05.2017. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1617675.
- Rydgren, J. (2007). "The sociology of the radical right". *Annual Review of Sociology*, 33. ss. 241-262.
- Switzerland Constitution. Erişim Tarihi: 12.05.2017. <https://www.admin.ch/opc/en/classifiedcompilation/19995395/201702120000/101.pdf>.
- Tanner, E. (2011). "A minaret ban in the Federal Constitution?". (Ed. Patrick Haenni and Stephane Lathion), *The Swiss Minaret Ban: Islam in Question*. Religioscope. ss. 56-65.
- Ünsaldı, L. (2016). *Yabancı: bir ilişki biçimi olarak ötekilik*, "takdim". (Der. Levent Ünsaldı). Ankara: Heretik Yayınları.
- Vermeulen, B. P. (2009). "Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü (9. madde)", (Ed. Birsan Erdoğan), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türkiye'de İnsan Hakları Derleme Eserleri*(1. Cilt). Ankara: SIM ve Utrecht Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Ofisi.
- Vural, H. S. (2005). *Avrupa'da radikal sağın yükselişi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Extended Abstract

Western modernism has taken its form through a continuation of the Enlightenment idea and industrial civilization. Besides rationalist and positivist values, liberal doctrines, religious and traditional beliefs have brought variations. Thus, the West has developed a more heterogeneous, differentiated, and pluralist societal structure. However, due to the simultaneous inclusion and exclusion of Muslims within the Western societies, these societal structures are not even close to a satisfying representation of pluralism, is related more to the Europeans' conceptions on "culture", "civilization", "secular government", "majority" and "minority" than Muslims' religious values. Such ideological formation appears as a kind of irrational fear towards the Islamic traditions within the West. This paranoia causes the conceptualization of Islam as the enemy and the other against the West not only as

a religion or ideology but also as a culture and civilization.

Today, the Islamophobia is on the rise within the societies considered as modern, democratic, pluralistic and liberal. This has led to the creation of a series of discourses and actions by the radicals pursuing the ideal of a “*color-blind*” society operated through policies “*giving importance to the race.*” Spreading as a result Islamophobia, racism and xenophobia have expanded their area of influence through the formation of right-wing parties and the reproduction of negative images and prejudices about Islam by the media. Hence, the definitions of identities and cultures appearing in societal and political structures have started to be made on the basis of “*the other.*”

Muslims being the other within Europe and living with the other have recently appeared as a source of social, cultural and political discomfort. Although the other refers to a plurality being formed under different adjectives, conditions and relationalities, the fact that this ideational biases have been acquiring constant and distinguishing qualifications reveals the existence of a dominant language. Hence, the theses of “The Clash of Civilizations” and “End of History” –by Samuel Huntington and Francis Fukuyama respectively, regard the fight against the other as a multilateral supremacy (as political, social, economic and cultural). The fact that this negative perception of the other -namely, the Muslims and thus the Islam- has started to appear in public areas and has been trying to produce values in such a fighting environment is one of the factors causing Islamophobia to increase.

Islamophobia, expressed as a cycle of exclusion in social sphere, xenophobia, prejudice and violence against Muslims, has also led to the nationalist right-wing parties to come to the power or dual power in politics. Hence, the political parties emerging as ultra-nationalistic, authoritarian, racist, radical and populist and the social movements have not regarded it harmful to restrict the fundamental rights and freedoms within anti-pluralist act for the sake of being homogeneous. Hence, by the attempts of the People’s Party (Schweizerische Volkspartei-SVP) in Switzerland, participation in the referendum (held in 29th November, 2009) was ensured at a rate of 53,4%, and to ban minarets was accepted by 42,2% voting rate versus the majority with the rate of 57,8%. By this referendum, to build minarets was banned. However, the referendum results brought both national and international disputes in its wake.

The common view about the ban on the minarets is that it is a violation of norms of the human rights law. This ban on building minarets affects three normative orders interrelated and different from each other. In this regard, the ban on minarets is against the Constitution of Switzerland, the European Convention on Human Rights and the Convention on Civil and Political Rights. Thus, it can be concluded that there is no legitimate, rational and valid justification for this ban.

Minarets have been regarded as part of the mosques through the long-standing traditions. The minarets, part of Islamic architecture since the 8th century, have functioned as both religious and secular construction throughout history. Although the minarets historically served for important and versatile social purposes, there is no verse of Quran referring to the minarets. Yet, it is of great importance for the

members of a religious community to do what is necessary for their faith, which is crucial for their unity and solidarity. Otherwise, separation and disintegration could arise. Places being clearly recognized as sanctuary and having typical features of a religious community are one of the mediums which help to attract the attention of those who are not followers of that religion.

To have sanctuaries which can be identified in public areas and be recognized by legitimate authority is for the benefit of any religious community. This kind of constructions are important for a community to present its existence, its place and position within the society and its motivation to spread their faith.

Almost all over the world, the reason why Muslim minorities living in non-Muslim societies want to build minarets is because they desire to be taken seriously as a consistent part of those societies. Therefore, the minarets are not a kind of threat for a democratic society. There is no connection between building minarets and extremism and terrorism. It is not possible to achieve the legitimate purpose of the fight against religious extremism -which has been one of the most important motivation mediums of global terrorism arising recently, by banning the minarets.

The term of 'freedom of religion' includes world view or freedom of life style. It is possible to enjoy the freedom of religion both altogether and individually. It is by the natural result of freedom of religion and conscience that the government stands unbiased about religion and faith. It is an individual right to expect impartiality from the government. If the government is to keep its impartiality, it is possible for the government to restrict religious or secular practices just for a compulsory social purpose. Furthermore, it is important to make this action a standard being applied in a fair and equal way to all specific situations. Otherwise, any social benefit to be performed would cause those being followers of that religion to be at a disadvantage.